

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Handlingsprogram för uppdragsarkeologin i Västra Götalands län

Rapport från en förstudie till handlingsprogram

Rapportnr: 2020:15

ISSN: 1403-168X

Rapportansvarig: Niklas Ytterberg

Foto: Gullmarsbergsdösen (L1968:3357), Niklas Ytterberg, Länsstyrelsen Västra Götaland

Utgivare: Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Kulturmiljöenheten

Rapporten finns som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland under Publikationer/Rapporter.

Förord

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har genomfört en förstudie inför ett uppdragsarkeologiskt handlingsprogram. Syftet har varit att ringa in hur ett sådant program för Västra Götaland bör se ut. Målsättningen är att förstudien ska leda till en plan för att ta fram ett handlingsprogram.

Bakgrunden är att Riksantikvarieämbetet, den centrala förvaltningsmyndigheten för kulturmiljöfrågor, menar att det är viktigt att den kunskap om fornlämningar som finns är sammanställd så att den kan användas som ett stöd i länsstyrelsens handläggning av uppdragsarkeologin. Länsstyrelsen bör därför verka för att det finns aktuella kunskapsunderlag som rör fornlämningar. Dessa kunskapsunderlag kan sammanställas i ett arkeologiskt handlingsprogram, som anger hur den arkeologiska uppdragsverksamheten ska komma länet till nytta. Frågan kan konkretiseras ner till meningen: *Vad vill vi med arkeologin i länet?*

Förstudien har bedrivits under hösten 2019 och delar av vintern 2020 på Kulturmiljöenheten, Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Resultatet presenteras i denna rapport.

Innehåll

1.	Inledning	7
1.1.	Projektbeskrivning	8
1.1.1.	Syfte och målgrupp.....	8
1.1.2.	Förväntad effekt	8
1.2.	Genomförande	8
1.2.1.	Metod	9
2.	Förstudie – arkeologiska program	10
2.1.	Kort historik – det uppdragsarkeologiska systemets framväxt	10
2.2.	Vetenskapliga program från arkeologiska undersökare	11
2.3.	Arkeologiska handlingsprogram från länsstyrelser	15
2.4.	Nationella strategidokument	18
3.	Val av modell.....	21
4.	Förstudien föreslår	23
5.	Referenser.....	25
5.1.	Personlig kommunikation.....	26
5.2.	Webbsidor, hyperlänkar.....	26
6.	Bilagor	27
6.1.	Bilaga 1 – Vetenskapliga program, arkeologiska undersökare	27
6.2.	Bilaga 2 – Arkeologiska handlingsprogram från länsstyrelser	29
6.3.	Bilaga 3 – Intervjufrågor för intervjuer med länsstyrelser	31
6.4.	Bilaga 4 – Projektbeskrivning för förstudien Uppdragsarkeologiskt handlingsprogram	32

1. Inledning

Riksantikvarieämbetet framhåller i *Vägledning för tillämpning av kulturmiljölagen: Uppdragsarkeologi* (Vägledning 2016, se även Vägledning 2012) att det är angeläget att den kunskap som finns om fornlämningar är sammanställd på ett sätt som gör att den kan användas som stöd för länsstyrelsens handläggning av uppdragsarkeologi. Länsstyrelsen bör därför verka för att det finns aktuella kunskapsunderlag som rör fornlämningar. Därför kan ett *arkeologiskt handlingsprogram* behövas som anger hur den arkeologiska uppdragsverksamheten ska komma länet till nytta. Syftet med handlingsprogrammet är att visa på strategiska kunskapsbehov och därmed svara på frågan: ”Vad vill vi med arkeologin i länet?”.

Men ett arkeologiskt handlingsprogram har flera uttalade syften. Det är ett stöd för länsstyrelsens beställning av en uppdragsarkeologisk undersökning, vid formuleringen av undersökningens inriktning samt för identifieringen av dess målgrupper. Arbetet med att ta fram och revidera handlingsprogram ska också syfta till ökad samverkan mellan uppdragsarkeologins aktörer och intressenter.

Till hjälp för länsstyrelsernas arbete med handlingsprogram har Riksantikvarieämbetet tagit fram inriktningsdokumentet *Angelägna berättelser* (2012). Här sägs bland annat att handlingsprogrammet ska tydliggöra att uppdragsarkeologin omfattas av kulturmiljövårdens samhällsuppdrag och krav på samhällsrelevans. I inriktningsdokumentet sägs vidare att handlingsprogrammet ska formulera både syfte och inriktning för arkeologin i länet. Det ska motverka att perspektiv och frågeställningar rutinmässigt reproduceras i förfrågningsunderlag och undersökningsplaner. Handlingsprogram ska dock inte förväxlas med renodlade kunskapsunderlag eller forskningsprogram, utan ska fokusera på kunskapsbehov. Slutligen sägs att handlingsprogrammen ska vara ett levande dokument som hela tiden förändras med ökad kunskapstillväxt.

Angelägna berättelser (2012) breddar därmed frågan och ser handlingsprogram inte bara som en hjälp för länsstyrelsernas beställning av god uppdragsarkeologi, utan också som ett verktyg i kommunikationen med andra och som ett stöd i utvärderingen av den uppdragsarkeologiska verksamheten i stort. I inriktningsdokumentet trycker Riksantikvarieämbetet också på betydelsen av olika former av delaktighet i den uppdragsarkeologiska processen.

Ett centralt begrepp i sammanhanget är *kvalitet*. Ett handlingsprogram hjälper länsstyrelsen att garantera den vetenskapliga kvaliteten. Enligt 2 kap. 13§ kulturmiljölagen (1988:950) ska den arkeologiska undersökningen ”vara av vetenskapligt god kvalitet och genomföras till en kostnad som inte är högre än vad som är motiverat med hänsyn till omständigheterna”. Detta specificeras vidare i 2 § *Riksantikvarieämbetets föreskrifter och allmänna råd om uppdragsarkeologi* (KRFS 2017:1) som att undersökningen ska i alla delar vara av vetenskapligt god kvalitet. Med vetenskapligt god kvalitet avses att ”utifrån ett vetenskapligt arbetssätt skapa kunskap av relevans för myndigheter, forskning och allmänhet”. Med kvalitet avses också ”samtliga faktorer som länsstyrelsen tillmäter betydelse inför bedömning av undersökningsplan: undersökarens organisation och kompetens, vetenskapliga arbetssätt, långsiktig kunskapsuppbyggnad m.m. Begreppet avser även graden av måluppfyllelse.”

1.1. Projektbeskrivning

Länsstyrelsen i Västra Götalands län saknar i dagsläget ett handlingsprogram för uppdragsarkeologin. Länsstyrelsen har därför under perioden september till och med december 2019 samt intermittent vintern 2020 genomfört projektet "Förstudie till handlingsprogram för uppdragsarkeologin" (bilaga 4). Denna rapport redovisar projektets genomförande och resultat.

1.1.1. Syfte och målgrupp

Förstudien ska ta fram underlag och utvärdera dessa i syfte att precisera hur ett arkeologiskt handlingsprogram för Västra Götaland bör se ut. Målsättningen är att förstudien ska leda fram till en plan för genomförande av ett sådant program. Målgruppen är i första hand kulturmiljöenheten, som ett internt styrdokument, men i andra hand de som arbetar med uppdragsarkeologi i länet och i landet.

1.1.2. Förväntad effekt

Ett arkeologiskt handlingsprogram är instrumentellt för att följa upp och utvärdera den uppdragsarkeologi som bedrivs i länet i förhållande till det övergripande syftet, så som det formuleras i kulturmiljölag, föreskrifter och vägledningar från Riksantikvarieämbetet.

Fornlämningarnas betydelse i samhället utgörs både av den kunskapsstillväxt som genereras av arkeologiska undersökningar, och av upplevelser och tankar hos människor utifrån fornlämningsmiljöer och arkeologiska undersökningar. I dag är uppdragsarkeologin en av de största källorna till ny arkeologisk kunskap men också för kommunikation av denna kunskap.

Centralt i arbetet med att utvärdera verksamheten är att det övergripande syftet med uppdragsarkeologin hålls levande och utvecklas. Uppdragsarkeologin är en del av den nationella kulturpolitiken och omfattas av dess syften och mål formulerade av riksdag och regering. Samtidigt är avsikten att den nationella politiken inom området ska regionaliseras, därav behovet av länsvisa handlingsprogram. Parallellt med arkeologiska handlingsprogram har regionala kulturmiljöprogram tagits fram av flera länsstyrelser. Syftet med dessa är bredare. De tar sin utgångspunkt i de kulturpolitiska målen, så som de är fastställda av riksdagen (Prop. 2009/10:3), och tolkar dessa i en regional, länsvis kontext. Man bör se de regionala kulturmiljöprogrammen som övergripande inriktnings- och strategidokument för hela kulturmiljövärden i länet. Uppdragsarkeologiska handlingsprogram bör därför förhålla sig också till denna överordnade nivå.

1.2. Genomförande

Förstudien har genomförts genom utvärdering av kunskaps-, forsknings- och handlingsprogram från andra länsstyrelser och från arkeologiska undersökare¹ samt genom utblickar mot våra grannländer. Arbetet har utförts av antikvarie Niklas Ytterberg på Kulturmiljöenheten i Västra Götalands län. Arbetet har kontinuerligt stäms av med handläggare inom enheten. Ett internt inriktningsseminarium genomfördes

---

¹ Med arkeologiska undersökare eller arkeologiska utförare menas i denna rapport alla institutioner, företag, museer etc. som bedriver uppdragsarkeologi.

på Kulturmiljöenheten den 21:a november 2019, för förankring av de förslag till åtgärder som föreslås.

1.2.1. Metod

Förstudien har huvudsakligen bestått i att samla och kritiskt studera vetenskapliga forskningsprogram samt arkeologiska handlingsprogram från de arkeologiska undersökare samt länsstyrelser som tagit fram sådana. Tidsramen för publicerade dokument har sträckt sig från 1990-tal till dags dato. Arbetet har inneburit kontakter med yrkesverksamma arkeologer. Kontakter har dessutom tagits med arkeologer verksamma inom de danska, norska och finska motsvarigheterna till svensk uppdragsarkeologi. Från dessa länder har både synpunkter insamlats och motsvarigheter till kunskapsprogram studerats.

Urvalet av vetenskapliga program från arkeologiska undersökare har utgjorts av samtliga kända i Sverige, så som de kommit till Länsstyrelsens kännedom vid efterfrågan hos yrkesverksamma uppdragsarkeologer och vid sökning på Internet. Givetvis finns det en risk att enstaka vetenskapliga program har missats. Urvalet av arkeologiska handlingsprogram från länsstyrelserna har likaså utgjorts av samtliga. Förfrågan har gått ut via epost till verksamhetsföreträdarna (länsantikvarier eller samordnare), genom Kulturmiljöforum, ett samarbetsforum inom området kulturmiljö på länsstyrelserna.

I en kvalitativ, utvärderande del har intervjuer via Skype genomförts med handläggare ansvariga för framtagandet av arkeologiska handlingsprogram vid länsstyrelserna i Västernorrlands län och Uppsala län. Dessa intervjuer har varit semistrukturerade, utifrån ett antal övergripande frågeställningar (bilaga 3).

Förstudiens inriktning och preliminära resultat har ventilerats med handläggargruppen på ett internt inriktningsseminarium i november 2019. Rapporten har granskats både internt och externt innan slutlig revidering.

2. Förstudie – arkeologiska program

För att sätta förstudiens resultat i en begriplig kontext behöver det uppdragsarkeologiska systemets framväxt belysas. Därefter presenteras vetenskapliga program och arkeologiska handlingsprogram uppdelat på arkeologiska undersökare respektive länsstyrelserna. Sist görs en utblick till våra närmaste grannländer.

2.1. Kort historik – det uppdragsarkeologiska systemets framväxt

Det uppdragsarkeologiska systemet har vuxit fram inom ramen för lagstiftning, antikvarisk praxis och politiska trender. Staten, genom Riksantikvarieämbetets uppdragsverksamhet, tog tidigt ett stort nationellt ansvar för uppdragsarkeologin och drev utvecklingen inom fältet från mitten av 1900-talet. Det fanns hela tiden regionala och lokala aktörer inom systemet. Dessa aktörer var offentliga verksamheter som universitet, museer och förvaltningar.

Grunden för hur systemet ser ut idag kan härledas till några betydelsefulla milstolpar eller utvecklingslinjer, som kan förstås var för sig men som också är beroende av varandra. En viktig sådan milstolpe var regionaliseringen av kulturmiljövården, i och med länsantikvariereformen 1976. Länsstyrelserna tog då över som beslutsfattare och myndigheten Riksantikvarieämbetet fick en mer vägledande och överinseende roll. Det var dock först med Riksantikvarieämbetets verkställighetsföreskrifter 1998 som uppdragsarkeologins nuvarande regelverk formaliserades fullt ut (Wilson 2005:61). En annan milstolpe som innebar en ökad kvalitet i genomförandet var införandet av trestegsmodellen arkeologisk utredning – förundersökning – undersökning, etablerad genom den nya kulturminneslag som trädde i kraft 1 januari 1989 (Damell Modin & Damell 2009:49, 54-55). En tredje milstolpe var att öppna upp för konkurrens inom uppdragsarkeologin. Först ut på banan var Arkeologikonsult AB år 1988. Detta var början på en trend som, fastän inledningsvis starkt ifrågasatt, har fortsatt och accentuerats. Även den regionala kulturmiljövårdens aktörer hängde på denna trend och startade upp egna uppdragsarkeologiska verksamheter, där det inte redan fanns (Anund & Lagerlöf 2009:81). En fjärde viktig utvecklingslinje är skiftet i statens syn på *vilken arkeologi* som ska beställas. Från att beställningen var deskriptiv dokumentation utökades uppdraget från och med 1990-talet till att även omfatta kunskapsproduktion. Efter hand blev såväl forskning som förmedling integrerade delar av uppdragsarkeologin, som också innefattas i beställarens kostnadsansvar (Ersgård 2006:15, jämför SOU 2005:80). En femte linje är regelverket kring kvalitetsmässig konkurrens inom uppdragsarkeologin (ett undantag från LOU). Efter en trög start omkring millenie-skiftet (Wilson 2005:65-66) är den nu tillämpat fullt ut enligt regelverket. Sammantaget har allt detta inneburit en hög grad av professionalisering av den svenska uppdragsarkeologin.

Utifrån denna övergripande beskrivning är det tydligt att den politiska viljan sedan 1990-talet ställt allt tydligare krav på uppdragsarkeologins samhällsrelevans (Elfström & Lagerlöf 2005; Wilson 2005). Det betyder en högre grad av styrning, krav om kostnadseffektivitet och krav om att generera ny och meningsfull kunskap, som också måste kunna motiveras. Länsstyrelsens redskap för att genomdriva den politiska viljan har varit tydliga kravspecifikationer i förfrågningsunderlag samt tillsyn i alla delar av processen. För de arkeologiska undersökarna har en likriktning skett som inneburit mallade dokument som undersökningsplaner,

basrapporter, vetenskapliga fördjupningar och populärvetenskapliga sammanfattningar. En högre grad av detaljstyrning har paradoxalt nog blivit svaret på det post-moderna ifrågasättandet av en enda stor samhällsberättelse (Gill 2008).

För att sammanfatta har frågan om god kvalitet i svensk uppdragsarkeologi länge i praktiken överlåtits till de arkeologiska undersökarna. Anledningen historiskt sett är att länsstyrelserna som förvaltningsmyndigheter har fått ansvaret för en svår uppgift, utan tillräckligt stöd från ansvarsmyndigheten Riksantikvarieämbetet (Wilson 2005:61-62). Därmed har regional praxis divergerat ganska ordentligt. Viktiga steg i rätt riktning har varit verkställighetsföreskrifternas införande 1998, som styrde upp det uppdragsarkeologiska systemet, samt vägledningen 2012, som pekar mot behovet av arkeologiska handlingsprogram.

2.2. Vetenskapliga program från arkeologiska undersökare

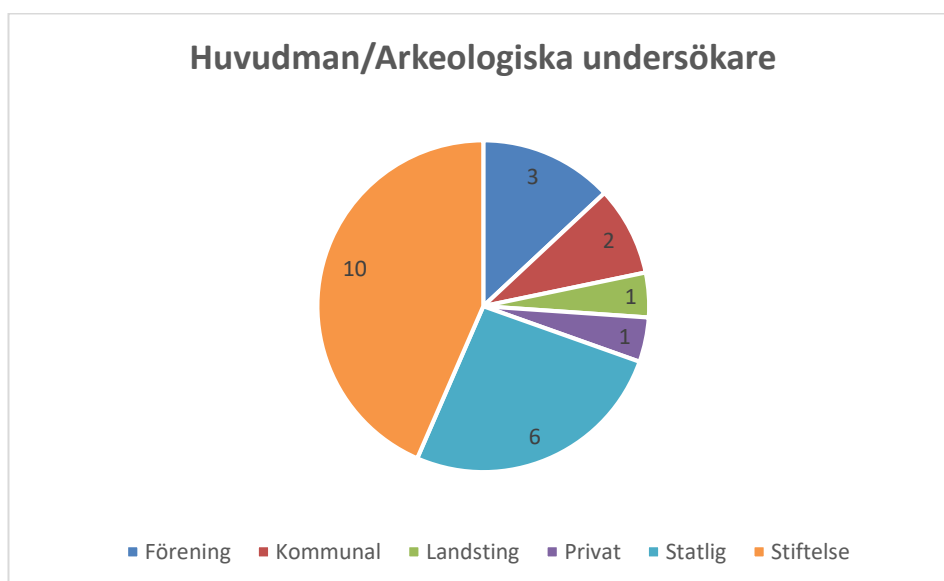
Startskottet för de vetenskapliga programmen från de arkeologiska utförarna skedde 1998 i och med Riksantikvarieämbetet nya verkställighetsföreskrifter för 2 kap. 10-13 §§ KML (Verkställighetsföreskrifter för uppdragsarkeologi 2012:11). Det innebar ökade kvalitetskrav på de arkeologiska undersökningarnas vetenskapliga genomförande i alla dess moment. De uppdragsarkeologiska utförarna skulle inför varje undersökning formulera undersökningsplaner som var relaterade till övergripande kunskapsstrategier. En ny typ av strategidokument föddes, i form av särskilda projektprogram för större projekt.

Avsikten var att kvalitetssäkra de arkeologiska utförarnas organisation, i syfte att öka kunskapsuppbyggnaden. Därför behövde strategierna samlas även i *vetenskapliga program* från de arkeologiska undersökarna. De senare skulle vara framåtsyftande och visa på kunskapsluckor och kunskapsbehov. Inom ramen för förstudien har endast vetenskapliga program studerats, inte projektprogram.

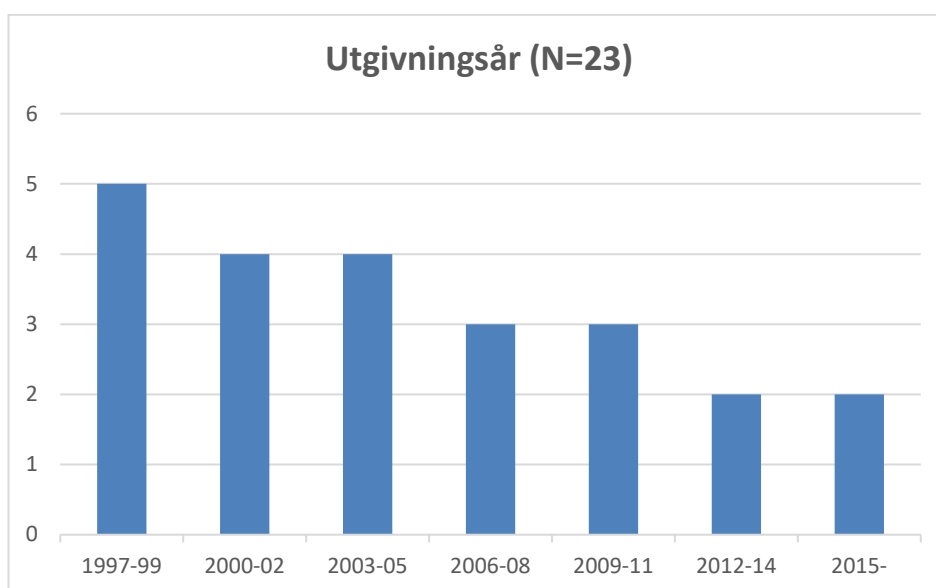
Figur 1. Driftsform för de arkeologiska undersökare som publicerat vetenskapliga program under perioden 1997–2016.

Inom ramen för förstudien har 23 vetenskapliga program från arkeologiska undersökare studerats, utgivna mellan 1997 och 2016 (se bilaga 1). Urvalet har utgjorts av samtliga av Länsstyrelsen av kända. Av dessa institutioner var 12 museer, 6 kommunala eller statliga förvaltningar och 5 företag (figur 1). I vissa fall har gränsdragningen mellan en förvaltning och ett museum varit svår att dra, men det förändrar inget i stort i den redovisade bilden. Huvudmannaskapet redovisas i figur 2. Mer än två tredjedelar av de arkeologiska undersökarna har haft staten eller en stiftelse som huvudman.

Figur 2. Huvudmannaskap för de arkeologiska undersökare som publicerat vetenskapliga program under perioden 1997–2016.

Det syns ett tydligt genomslag i direkt anslutning till Riksantikvarieämbetets verkställighetsföreskrifter 1998. Statens egen uppdragsverksamhet, UV, gick före. Samtliga fem regionkontor publicerade vetenskapliga verksamhetsplaner senast år 2000. Nio av de vetenskapliga programmen publicerades inom perioden 1997–2001, vilket får ses som en snabb reaktion. Drygt hälften av programmen, 13 stycken, publicerades senast 2005. Därefter märktes en viss avmattning med enstaka publiceringar årsvis fram till 2016 (figur 3).

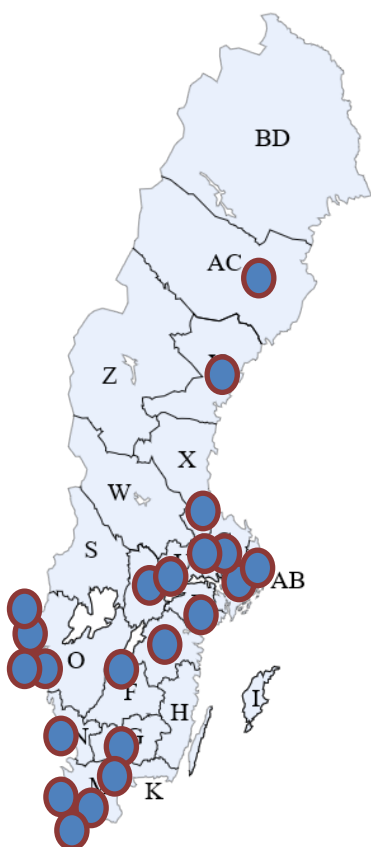
Figur 3. Utgivningsår fördelat på treårsperioder, för de arkeologiska undersökarnas vetenskapliga program.

Att enkelt karakterisera och sammanfatta de studerade arkeologiska programmen låter sig inte lätt göras. De spretar en hel del, både till omfång och innehåll. Ett par stycken utgörs snarast av korta inlägg till en diskussion, medan andra är mer omfattande kunskapsammansättningar med tematiska och/eller kronologiska upplägg. Omfånget varierar mellan 9 och 167 sidor, över en glidande skala, med ett medelvärde kring 75 sidor. Enklaste sättet att sammanfatta dem kan vara att peka på en begreppsmässig skillnad i hur man valt att benämna programmen. Sammanfört i liknande kategorier kan följande teman listas utifrån titel:

Vetenskapligt program	10
Vetenskaplig verksamhetsplan/handlingsplan	4
Arkeologisk kunskapsutveckling/kunskapsuppbyggnad	3
Forskning och utveckling/forskningsprogram	4
Övriga	2

En knapp tredjedel har framåtsyftande titlar, som pekar på en plan för utveckling eller handling. Nästan två tredjedelar trycker på att programmen har en vetenskaplig förankring. Betydligt ovanligare har det varit att utgå från att det specifikt är forskning som definierar programmen. Fokus kan tyckas vara en aning vaga, och de olika programmen har uppenbart tolkat Riksantikvarieämbetets krav på uttalade strategier för kunskapsuppbyggnad olika.

Programmen har både författats av egen personal och av inhyrda forskare, men det förstnämnda dominerar. Ytterst få av programmen har reviderats, jag kan inte hitta mer än tre exempel på detta. Därför har de, trots en uttalad ambition i annan riktning, allt mer blivit allt mer inaktuella över tid. Detta förstärks av att flera verksamheter hunnit överföras till ny en huvudman eller till och med har lagt ner verksamheten, efter att programmen publicerats.

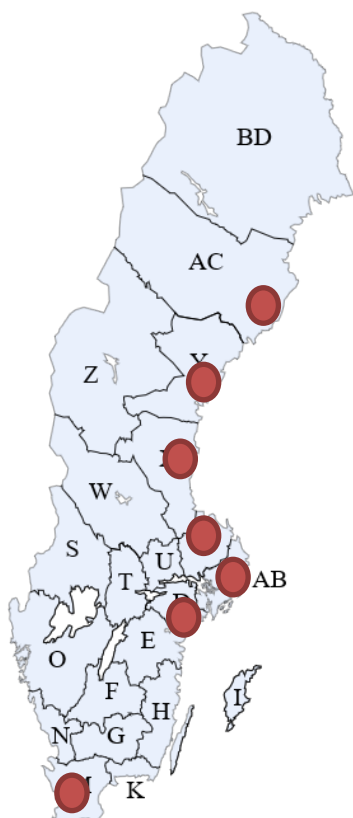
Figur 4. Geografisk spridning för de studerade vetenskapliga programmen från arkeologiska undersökare.

I figur 4 visas den geografiska spridningen för de studerade programmen. Flertalet län i södra Sverige täcks genom program från en eller flera arkeologiska undersökare, medan det är mycket glesare i norra Sverige. Den tidsåtgång som krävs för att sätta samman ett program är en rimlig förklaring till att det främst var arkeologiska undersökare verksamma i län där uppdragsarkeologin omsätter större belopp, som har haft möjlighet att skriva ett program.

Sammanfattningsvis kan sägas om de vetenskapliga programmen att Riksantikvarieämbetets direktiv tolkades olika vilket ledde till en ojämn kvalitet i utförandet. Dessutom har en majoritet av de arkeologiska undersökarna, det stora flertalet av dem privata aktörer, valt att inte ta fram något program alls. En annan stor brist var att beställarna av all uppdragsarkeologi – länsstyrelserna – inte var inblandade i processen att ta fram eller implementera de vetenskapliga programmen. De har lett till en ganska passiv efterfrågan från länsstyrelsehåll, det vill säga att det nästan har varit egalt om en arkeologisk undersökare har eller saknar ett vetenskapligt program. Incitamenten för, och fördelarna med, att ta fram ett dylikt program har varit för svaga. Många program, men lågt ifrån alla, har även en slagsida åt arkeologisk forskningshistorik, där man inte riktigt nått fram till att vara strategiskt framåtsyftande. Men en av de största bristerna har ändå varit att ytterst få vetenskapliga program har reviderats, vilket lätt till att de förr eller senare blivit utdaterade.

2.3. Arkeologiska handlingsprogram från länsstyrelser

Under perioden 1998 till 2008 skiftade Riksantikvarieämbetet fokus från de arkeologiska undersökarna som kunskapsproducenter, till länsstyrelserna, som beställare av kunskap. Från och med 2008 förstärktes länsstyrelsernas roll i och med nya verkställighetsföreskrifter (KRFS 2007:2). En avgörande förändring kom också med ny *Vägledning för tillämpning av Kulturminneslagen: Uppdragsarkeologi* (2012, reviderad 2016). Nu var det istället länsstyrelserna, som beställare av god uppdragsarkeologi, som skulle upprätta vetenskapliga handlingsprogram.

Figur 5. Geografisk spridning för de studerade arkeologiska handlingsprogrammen från länsstyrelserna.

Till dags dato har detta resulterat i att en tredjedel av landets länsstyrelser har upprättat arkeologiska handlingsprogram, med start år 2012 i Stockholms län (se bilaga 2). Det är en tydlig östsvensk och nordlig dominans av län som upprättat sådana program (figur 5), vilket skiljer sig tydligt mot spridningen för de arkeologiska undersökarnas program (figur 4). Det redovisade läget gäller hösten 2019 när förstudien genomfördes. Det har därefter blivit känt att ytterligare länsstyrelser har påbörjat arbetet med handlingsprogram.

Precis som i fallet med de arkeologiska undersökarnas vetenskapliga program syns en reaktion med en första våg efter Riksantikvarieämbetet *Vägledning 2012* (tabell 1). Denna våg har avmattats och vi står troligen inför en förnyad våg av handlingsprogram under 2020-talet. Till bilden hör dock att arbetet med arkeologiska handlingsprogram i flera fall påbörjades ett bra tag innan Riksantikvarieämbetets inriktningsdokument och reviderade vägledning 2012. Länsstyrelsen i Stockholms län arbetade med sitt handlingsprogram 2003–2012, Länsstyrelsen i Södermanlands län 2008–2011 och Länsstyrelsen i Uppsala län 2011–2014. Därför kan man ställa

sig frågan i hur hög grad respektive länsstyrelse beaktat direktiven och låtit dem få genomslag i sina program.

Län med handlingsplan	Länsbokstav	År
Stockholms län	AB	2012
Uppsala län	C	2013-2014
Södermanlands län	D	2013-
Skåne län	M	2015-
Gävleborgs län	X	2014?
Västernorrlands län	Y	2017-2018
Västerbottens län	AC	2014

Tabell 1. Länsstyrelser med arkeologiskt handlingsprogram och publiceringsår. Med bindestreck avses påbörjat handlingsprogram. Med frågetecken avses oklart publiceringsår.

Det finns grovt sett två typer av arkeologiska handlingsprogram från länsstyrelserna. Den ena huvudtypen är ett enhetsdokument, som utgör både kunskapsunderlag och strategidokument. Den andra huvudtypen utgörs av ett flertal dokument, där ett är själva handlingsprogrammet och där övriga är olika former av kunskapsunderlag. Det finns även varianter på båda dessa huvudtyper.

De handlingsprogram som är både kunskapsunderlag och strategidokument samlade i ett har den fördelen att de är överblickbara och lätta att förmedla, det räcker med att sprida ett dokument till de arkeologiska utförarna. Dessa handlingsprogram är ganska kortfattade, 36 till 104 sidor. Handlingsprogram av den här typen har publicerats av länsstyrelserna i Stockholms, Gävleborgs och Västerbottens län.

Handlingsprogram som utgörs av ett huvudsakligt strategidokument som kompletteras med ett eller flera kunskapsunderlag har den fördelen att de tydligt kan spjälka ut och fokusera på de olika delarna. Dessutom finns möjligheten att fördjupa kunskapsunderlagen i hanterbara storheter, antingen som ett samlat dokument eller som flera tematiska och/eller kronologiska sammanställningar. Dessa handlingsprogram, sammantagna, tenderar att bli väldigt omfattande, med ett genomsnitt på drygt 300 sidor (97 till 480). Handlingsprogram av den här typen har publicerats av länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Skåne och Västernorrlands län. Här ska dock anmärkas att flera av handlingsprogrammen är oavslutade, och att fler delrapporter planeras. För Södermanlands län finns endast ett *Kunskapsunderlag för arkeologiskt handlingsprogram*, men detta ingår som en delrapport i ett regionalt kulturmiljöprogram. Något separat strategidokument (handlingsprogram) från Länsstyrelsen i Södermanlands län har jag inte funnit, men det finns ett ”internt discussionsunderlag” utifrån delar av kunskapsunderlaget. Jag tolkar det som en slags bas till handlingsprogram. Länsstyrelsen i Skåne har påbörjat publicering av förstudier inom tematiska områden, samt har ett opublicerat manus för kommande handlingsprogram.

Vilka har författat programmen? Länsstyrelserna har i de flesta fall använt sig av egen personal, i ett par fall av både egen och extern personal. Endast två av programmen är författade av helt extern personal (Södermanlands och Gävleborgs län). Frågan har ju betydelse främst vad gäller kompetens och styrning av

innehållet. Någon djupdykning i denna frågeställning har inte varit möjlig, annat än att de båda varianterna potentiellt kan medföra olika utfall. Vid Länsstyrelsen i Uppsala skrevs kunskapsunderlagen till programmet främst av egen personal som var tjänstlediga för detta. Finansieringen skedde både med kulturmiljöanslaget och genom Riksantikvarieämbetets FoU-anslag för kulturmiljöområdet. Arbetet stämde regelbundet av med projektgruppen samt med de arkeologiska undersökarna. Länsstyrelsen i Västernorrland valde att projektanställa en antikvarie som arbetade heltid med framtagandet av handlingsprogrammet. Projektet finansierades med länsstyrelsens kulturmiljöanslag (det s.k. 7:2-anslaget). Arbetet stämde av med de övriga arkeologerna i arbetsgruppen och med närmaste chef.

I jämförelse med de arkeologiska undersökarnas vetenskapliga program är handlingsprogrammen från länsstyrelserna överlag mer omfattande. Men den främsta skillnaden är själva innehållet, både till syfte och upplägg. Styrningen från Riksantikvarieämbetet har ju varit att formulera frågan ”Vad vill vi med arkeologin i länet?”. Det innebär en framställning som med avstamp i redovisade kunskapsunderlag fokuserar på handlingsprogrammet som stöd för länsstyrelsens handläggning. Anslaget ska vara framåtsyftande, det vill säga mer som ett strategidokument än som en forskningshistorik.

Länsstyrelse	Strategikvot
Stockholms län	25%
Uppsala län	23%
Södermanlands län	0%
Gävleborgs län	36%
Västernorrlands län	22%
Västerbottens län	15%
Skåne län	27%

Tabell 2. Andel sidor ur handlingsprogrammen, räknat i procent, som utgörs av strategiska framåtsyftande delar.

Tabell 2 visar, vid en skattning, hur stor andel i respektive handlingsprogram, räknat i sidor, som ägnas strategifrågor. Övrig andel räknas som kunskapssammanställning. Resultatet visar att programmen tenderar att bli tunga på forskningshistorik och aktuellt kunskapsläge. Min uppfattning är ändå att en andel på drygt 20%, som de flesta handlingsprogram devierar kring, ändå är rimlig. Detta gäller särskilt de program som består av olika delar, och där strategierna därmed kan samlas huvudsakligen i ett dokument. Det ska också poängteras att kunskapsunderlagen är utmärkta sammanställningar av länens kunskapsläge tematiskt och/eller kronologiskt.

Programmet från Länsstyrelsen i Västernorrland riktar sig minst lika mycket till de arkeologiska undersökarna i länet som till länsstyrelsens egna handläggare. Syftet är att formulera en strategi för den goda vetenskapliga kvaliteten. Förutsättningarna för den regionala uppdragsarkeologin klargörs och fokus läggs på metoder för att nå ett gott resultat. Man kan säga att länsstyrelsen definierar sina kvalitetskrav, som en slags checklista för handläggningen. Till hjälp finns ett omfattande kunskapsunderlag i en separat rapport (bilaga 2 och 3).

Ett stort problem är hur handlingsprogrammen ska hållas aktuella. Kunskapsstillväxten är hög inom uppdragsarkeologin och även enstaka undersökningar kan förändra kunskapsläget. I de flesta handlingsprogram anges att en revidering ska regelbundet eller med ett intervall på tre eller fem år. Det är i ljuset av att inget av de sju handlingsprogrammen ännu har reviderats, trots att flera av dem passerat angivet bäst före-datum, uppenbart att ambitionen är svår att nå. Närmast verkar Länsstyrelsen i Uppsala län vara, som håller årliga avstämningar med de arkeologiska utförarna. Målsättningen har varit att uppföljningar, både interna och externa, ska bli tillägg till handlingsprogrammet, som kommentarer eller som nya delar som läggs till vartefter. Vid kontakt med Uppsala-länsstyrelsen i mars 2020 har de bekräftat att en revidering av programmet är på gång (Edenmo, personlig kommunikation). De menar att en realistisk uppfattning är att en total omarbetning av programmet kan ske vart 10:e till 15:e år.

2.4. Nationella strategidokument

Förstudien har syftat till att studera hur frågan om strategidokument för uppdragsarkeologin i Sverige har hanterats på regional nivå, som också är den exekutiva nivån i svensk statlig förvaltning. Med tanke på Västra Götalands läns läge nära grannländerna Norge och Danmark finns många beröringspunkter inom arkeologisk forskning som skär tvärs över regions- och nationsgränser. Därför har en liten exposé över strategisk styrning över uppdragsarkeologin i våra närmaste grannländer inkluderats.

För en snabb ingång i nationell och regional förvaltning har arkeologer med god insikt i det uppdragsarkeologiska systemet i dessa länder kontaktats. Här följer en kort sammanfattning av läget.

I Finland ansvarar den centrala myndigheten Museiverket för förvaltningsuppdraget, i både vägledning och handläggning av ärenden som gäller ingrepp i och undersökning av fornlämningar. Det finska systemet liknar i mångt och mycket det gamla svenska – innan vi regionaliserade förvaltningen – med liknande lagar, regelverk och styrdokument. Museiverket har på senare år arbetat med kvalitetssäkring av arkeologiska undersökningar. Däremot finns inga nationella riktlinjer eller strategidokument som motsvarar arkeologiska handlingsprogram (Helminen, personlig kommunikation).

I Norge pågår en regionreform, där delar av den statliga förvaltningen ska regionaliseras, som i Sverige. Det betyder att Riksantikvarens ansvarsområde när det gäller handläggning överförs till regionerna. Riksantikvaren kommer dock att behålla vissa överordnade uppgifter. I Norge finns strategidokument för arkeologi på en nationell nivå, så som vägledningar för kulturmiljövården. De nationella strategiska dokumenten har Riksantikvaren ansvar för. Däremot finns ingen regionalisering av dessa övergripande mål. Istället är det ansvarsmuseerna som har regionalt monopol och som ställer upp de långsiktiga målen för den uppdragsarkeologiska verksamheten. De är sammanställda i s.k. ”faglige programmer” för speciella temaområden. En förklaring till skillnaden mot det svenska systemet är att norsk uppdragsarkeologi inte får utföras som vetenskap, utan enbart som dokumentation. Undersökningarnas resultat förbereds ändå för senare forskning, genom de regionala ansvarsmuseernas försorg (Nesse-Aarrestad, personlig kommunikation).

I Danmark styr den centrala myndigheten Slots- og Kulturstyrelsen allt som rör uppdragsarkeologi. Myndigheten utger sedan tidigare vägledningar men nyligen

har de även publicerat nationella arkeologiska strategier. Syftet med dessa är att göra all arkeologisk kunskap tillgänglig, så att den kan användas i museernas fortsatta planering av arkeologiska undersökningar. Den ackumulerade kunskapen ska användas i Slots- og Kulturstyrelsens värdering av enskilda undersökningars budget, metoder och undersökningsplan. De arkeologiska strategierna ska användas både nationellt och regionalt för varje förhistorisk och historisk period. En rad särskilda fokusområden framhävs i strategierna, för att främja kunskapstillväxten. Valda temaområden är främst kronologiska (Arkæologiske Strategier, webbsida). Följande strategiprogram finns publicerade till dags dato: Äldre stenålder, Yngre stenålder, Bronsålder, Järnålder och Vikingatid, Medeltid–ödekyrkor, Medeltid–landsbygdsbebyggelse samt Medeltids- och nyare tids stadsarkeologi. De enskilda strategierna, mellan 28 och 132 sidor, är snabbt överblickbara och dessutom väldigt instrumentella. Varje problemområde sammanfattas för att utmynna i ”fokuspunkter” som explicit uttrycker vad som är högst prioriterat och vad man bör fokusera vid varje arkeologisk undersökning (figur 6).

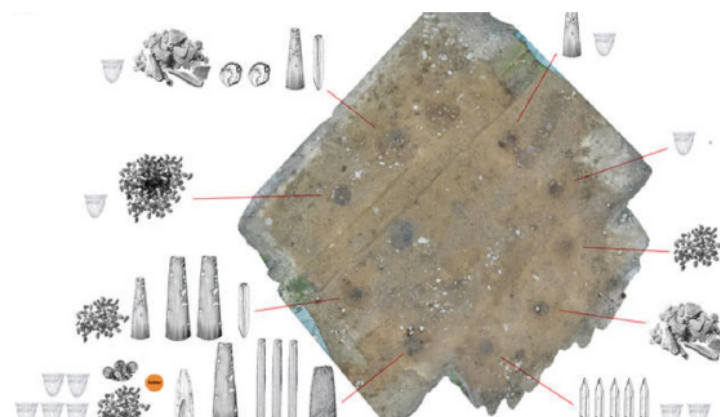
Mer tillgängliga undersökningsresultat ska användas för att prioritera och fokusera museernas undersökningar bättre genom att:

- säkra undersökningarna kvalitativt och kvantitativt.
- den arkeologiska kunskapsnivån löpande uppdateras och revideras.
- det utarbetas perspektivrika, akademiskt välgrundade undersökningsstrategier med hänvisning till ny kunskap inom det aktuella området.
- nya undersökningsresultat görs tillgängliga för forskningen.
- involvera nationellt och internationellt erkända arkeologer, som arbetar med den aktuella perioden, för att uppgradera undersökningsresultaten.

Målsättningen är att fler undersökningar ska kunna slutföras redan i förundersökningsfasen och att det därmed blir färre men mer fokuserade undersökningar, med andra ord bättre arkeologi för pengarna (Arkæologiske Strategier, webbsida).

Yngre stenalder ca. 3.900-1.800 f.Kr.

Et væsentligt fortidsminde i yngre stenalder i en egentlig arkæologisk undersøgelse er følgende

Ny viden: Offerfund i form af keramik, stenøkser, korn, knogler mm. i stolpehullerne i en rund 5000 år gammel kultbygning på en samlingsplads. Kultbygningen er fundet ved undersøgelse i forbindelse med dyrkning på Vasagård, Bornholm (Bornholms museum)

Følgende prioriteres højt:

- Grave, med anvendelse af antropologi og naturvidenskab
- Bebyggelse - særligt funktionsbestemmelse; landbrug; værksteder; indretning; hustypesærtræk
- Kulturer og perioder: særligt tidligneoolitikum, grubekeramisk kultur men også andre kulturgrupper
- Regionalt sjælden forekomst
- Fund i vådområder – herunder offerfund/deponeringer
- Samlingspladser, herunder systemgrave, organisk materiale
- Bevaret materiale med mulighed for naturvidenskabelige data herunder antropologi, zoologi, agerbrug og jagt m.m.

Det er vigtigt:

- at bruge specialiststøtte til prioritering af de vigtigste elementer i undersøgelsen
- Fra yngre stenalder rummer langhøje og jordgrave ofte vigtig ny viden. Det samme gør sig gældende for velbevarede dele af samlingspladser, herunder organisk materiale. Bebyggelsesmønstre, hustyper og indretning samt eventuelle relaterede økonomianlæg bør prioriteres, ligesom det er væsentligt at

Figur 6. Eksempel Arkæologiske Strategier. Här kortfattad resumé över fokuspunkter, från *Strategi for Yngre stenalders arkæologiske undersøkelser*, publicerad i juli 2019 (Arkæologiske Strategier, webbsida).

3. Val av modell

Frågan om god kvalitet i svensk uppdragsarkeologin har länge i praktiken överlåtits till de arkeologiska undersökarna. Anledningen historiskt sett är att länsstyrelserna som förvaltningsmyndigheter har fått ansvaret för en svår uppgift, utan tillräckligt stöd från ansvarsmyndigheten Riksantikvarieämbetet (Wilson 2005:61-62). Därmed har regional praxis divergerat ganska ordentligt. Viktiga steg i rätt riktning har varit verkställighetsföreskrifternas införande 1998, som styrde upp det uppdragsarkeologiska systemet, samt vägledningen 2012, som pekar mot behovet av arkeologiska handlingsprogram.

Utgående från 2 § i *Riksantikvarieämbetets föreskrifter och allmänna råd om uppdragsarkeologi* (KRFS 2017:1) ska arkeologiska undersökningar ”i alla delar vara av vetenskapligt god kvalitet. Med vetenskapligt god kvalitet avses att utifrån ett vetenskapligt arbetssätt skapa kunskap av relevans för myndigheter, forskning och allmänhet”. Det är denna uppgift som har lett fram till behovet av arkeologiska handlingsprogram.

Kortfattat utgör ett handlingsprogram för uppdragsarkeologi länsstyrelsens stöd:

- för att avgöra om det krävs en arkeologisk undersökning.
- för länsstyrelsens beställning av arkeologiska undersökningar.
- vid formuleringen av inriktning för arkeologiska undersökningar.
- för identifieringen av en undersöknings målgrupper.

I föreskrifterna (KRFS 2017:1) och *Vägledning för tillämpning av kulturmiljölagen: Uppdragsarkeologi. Samråd och tillståndsprövning inför arbetsföretag* (2016) sätts handlingsprogram främst i relation till kunskapsunderlag. Men det sägs också att Länsstyrelsens bedömning av *kunskapsbehovet* ska ligga till grund för valet av ambitionsnivå inför en undersökning, utifrån fornlämningens kunskapspotential (se mer om dessa begrepp nedan). Inriktningsdokumentet (*Angelägna berättelser* 2012) breddar frågan och ser handlingsprogram inte bara som en hjälp för länsstyrelsernas beställning av god uppdragsarkeologi, utan också som ett verktyg i kommunikationen med mottagare av arkeologins resultat och som ett stöd till utvärdering av den uppdragsarkeologiska verksamheten i stort. Därmed blir också hanteringen av uppdragsarkeologin en tydligare integrerad del i arbetet mot de kulturpolitiska målen.

Men det är mer än så. De arkeologiska handlingsprogrammen behöver struktureras utifrån den logiska kedjan från ”vad vi vet” till ”vad vi vill veta”. Anders Kritz har i rapporten *Kriterier för bedömning av kvalitet i uppdragsarkeologin* identifierat tre begrepp som hör intimt ihop, men som behöver identifieras och särskiljas. **Kunskapsläget** är det vi vet idag, så som det exempelvis kan vara sammanställt i ett kunskapsunderlag. Där bör också **kunskapsbehov** identifieras, det vi önskar veta mer om, eller formulerat annorlunda, vilka forskningsluckor som finns. För att konkretisera det till handläggningen av en specifik arkeologisk undersökning är det själva **kunskapspotentialen** som behöver lyftas fram. Det handlar om vad undersökningen, utifrån sina förutsättningar och utifrån kunskapsläge och kunskapsbehov, kan bidra med i ett långsiktigt perspektiv (Kritz 2010). Jag anser att de arkeologiska handlingsprogrammen bör sikta mot att nå denna nivå. Lyckas vi med denna kedja blir arkeologin rimligen också mer samhällsrelevant.

Hur ser det då ut i jämförelse med de handlingsprogram som hittills publicerats? Den springande punkten torde vara om programmen är strukturerade för det syfte de är tänkta för, det vill säga som stöd vid länsstyrelsens handläggning av uppdragsarkeologin. Det måste finnas en plan för hur programmen ska användas rent praktiskt, de måste vara ”handläggbarvänliga” och de behöver hållas ajour. Jag ser tydliga ansatser i denna riktning i de hittills publicerade programmen, men kanske att de inte riktigt når ända fram. Har syftet varit ett annat än att specifikt fungera som ett handläggarstöd? Programmen riktar sig också till arkeologins övriga intressenter, inte minst de uppdragsarkeologiska utförarna som ska göra undersökningsplaner och beräkna kostnader för uppdrag från länsstyrelsen.

Det är samtidigt viktigt att inte fastna med fokus enbart på de arkeologiska undersökningarnas kunskapspotential och kunskapsbehov. Det bredare uppdrag som Riksantikvarieämbetet formulerat i *Angelägna berättelser* för att uppnå de nationella kulturmiljömålen måste också ingå. Länsstyrelserna måste därför också driva frågor om:

- att uppmärksamma en mångfald av kulturmiljöer.
- människors delaktighet.
- inkludering.
- en helhetssyn – hur får vi historien att bli angelägen i samhällsutvecklingen?

Förutom själva strukturen tycks den stora fallgropen vara hur programmen ska uppdateras. Det finns ju en uppenbar risk att handlingsprogrammen med tiden allt mer förlorar sin relevans och blir hyllvärmare. Vid intervjusamtal med Länsstyrelsen i Uppsala län beskrev de en modell som verkar realistisk (bilaga 3). För de undersökningar som ger ett mervärde ska undersökarna på ett bra sätt sammanfatta resultaten ur rapporten, genom en liten sammanställning som kan lyftas in som en uppdatering av handlingsprogrammet.

Vid en total utvärdering av handlingsprogrammets användbarhet som handläggarstöd har jag istället fastnat för den danska modellen. Anledningen är att Slots- og Kulturstyrelsen klarat av balansakten att tematiskt och kronologiskt fokusera specifikt på kunskapsbehovet. Det förutsätter givetvis gedigna kunskapsunderlag men strategidokumentet är varken tunga redovisningar av kunskapsläget, eller luftiga idékonstruktioner som tappar fotfästet i det arkeologiska materialet. Korta sammanställningar av kunskapsläget leder över i prioriterade och tydligt redovisade forskningsuppgifter. De danska strategierna blir därför instrumentella för handläggningen, där kunskapspotentialen i den enskilda undersökningen står i fokus.

4. Förstudien föreslår

Här presenteras förslag på hur ett handlingsprogram för uppdragsarkeologin för Västra Götalands län skulle kunna tas fram, implementeras samt hållas aktuellt.

Västra Götalands län bildades vid en sammanslagning av tre tidigare län till ett storlän 1998. Det är idag det till ytan femte största länet, med den näst största befolkningen. Det är med 49 ingående kommuner det län med flest kommuner i landet. Västra Götalands län har 101 283 forn- och kulturlämningar registrerade i Kulturmiljöregistret, varav 45 916 klassas som fornlämning (KMR). Därmed utgör länets fornlämningar drygt 15% av hela Sveriges bestånd, på en yta som är 5% av rikets. Är det ens möjligt att skapa ett uppdragsarkeologiskt handlingsprogram för detta län?

Även om Västra Götalands län är stort har nationen Danmark nyligen lyckats producera nationella arkeologiska strategier med yta som är nästan 1,8 ggr större och som rymmer minst lika komplexa fornlämningsmiljöer (Arkæologiske Strategier). Det bedöms därmed möjligt att genomföra en motsvarande insats även i Västra Götalands län. Samtidigt ska inte skillnaderna underskattas i vad en regional förvaltning i Sverige mäktar med i jämförelse med en nationell ansvarsmyndighet i Danmark. Det är en stor arbetsinsats i tid och pengar som behövs för att gå iland med detta. Samtidigt anslår Riksantikvarieämbetet inga särskilda medel alls för att länsstyrelserna ska klara denna uppgift.

Syftet med ett arkeologiskt handlingsprogram ska vara att – utgående från de kulturpolitiska målen och Riksantikvarieämbetets styrdokument – skapa ett handläggargstöd för att kunna bedöma *kunskapspotentialen* för en arkeologisk undersökning. Mängden sammanfattad information i kunskapsunderlagen behöver hållas till ett minimum, och att de pekar ut *kunskapsbehoven*. Dessutom ska handlingsprogrammet innebära att människor och organisationer i länet ska inkluderas och bli delaktiga i processen.

Handlingsprogrammet behöver uppdateras kontinuerligt och bör därför inte i första hand tryckas utan publiceras digitalt. En total revidering kan dock behöva göras, men med relativt långa intervaller, kanske uppåt 15 år. Både kortsiktig och långsiktig uppdatering respektive revidering behöver planeras redan från början, för att handlingsplanen inte ska riskera att bli inaktuell efter en viss tid.

Förstudien föreslår att:

- ett projekt planeras för ett genomförande under 4 års tid, med målsättningen att ta fram ett arkeologiskt handlingsprogram för Västra Götalands län senast 2025. Målbilden är ett program som till sin struktur liknar den ”danska modellen”.
- finansiering kan ske genom att dels reservera medel från länsstyrelsens kulturmiljöanslag (7:2-anslaget), dels söka projektmedel från Riksantikvarieämbetets FoU-anslag för kulturmiljöområdet (nuvarande period löper ut 2021) eller andra anslag. Det kan även vara ett alternativ med delfinansiering genom ansökningar till fonder och stiftelser.
- redan från början ha en plan för kontinuerlig uppdatering samt långsiktig revidering av handlingsprogrammet, vad gäller ansvar, arbetsinsats och finansiering.

- en intern projektgrupp för planering av genomförandet tillsätts under 2020. Den främsta uppgiften blir att utifrån förstudien detaljplanera projektet samt att söka medel för genomförandet.
- samla arkeologisk expertis bland länsstyrelsens egen personal samt bland arkeologiska undersökare i länet för ett inledande arbetsseminarium, senast under vintern/våren 2021. Syftet ska vara att ta fram uppslag till goda idéer, med fokus på kunskapsbehovet.
- länsstyrelsen behåller ansvaret för att genomföra och redigera programmet, men involverar extern kompetens i så hög grad som anses nödvändigt, för väl avgränsade uppgifter.
- handlingsprogrammet blir en digital produkt, som kan uppdateras fortlöpande vid felrättningar och tillägg. Dokumentet ska därför alltid hämtas från senaste version på webben.
- en vetenskaplig referensgrupp inrättas för att stödja Länsstyrelsens arbete med framtagandet av ett handlingsprogram.

5. Referenser

Angelägna berättelser = 2012. *Angelägna berättelser. Inriktningsdokument för handlingsprogram inom uppdragsarkeologin*. Riksantikvarieämbetet, Varia 2012:29, Stockholm. Hyperlänk: http://samla.raa.se/xmlui/bitstream/handle/raa/93/varia2012_29.pdf?sequence=1

Anund, Johan & Lagerlöf, Agneta. 2009. Den vetenskapliga revolutionen. 1990-talet. I: Ersgård, Lars. (red.) *UV 50 år: 1959–2009*. Riksantikvarieämbetet, Stockholm: 79-136.

Damell Modin, Monica & Damell, David. 2009. En växande organisation. 1970- och 1980-talen. I: Ersgård, Lars. (red.) *UV 50 år: 1959–2009*. Riksantikvarieämbetet, Stockholm: 49-78.

Elfström, Birgitta & Lagerlöf, Agneta. 2005. Uppdragsarkeologin – en samhällsangelägenhet. I: *Arkeologi – Splittring eller mångfald?* Riksantikvarieämbetet, Kulturmiljöavdelningen, Stockholm: 67-74. Hyperlänk: https://www.raa.se/publicerat/arkeologi_splittring_eller_mangfald.pdf

Ersgård, Lars. 2006. Det uppdragsarkeologiska alternativet. I: Ersgård, Lars. (red.) *Det förflutna är att räkna med. En vetenskaplig programskrift från UV*. Riksantikvarieämbetet, Stockholm: 11-25.

Gill, Alexander. 2008. *Efter den stora berättelsen. Uppdragsarkeologi, kulturmiljövård och förmedling*. Riksantikvarieämbetet, Stockholm.

KML (1988:950) = 2014. *Kulturmiljölag (1988:950)*. Svensk författningssamling. Ändrad 2000:265 och 2013:548. Stockholm. Hyperlänk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kulturmiljolak-1988950_sfs-1988-950

KRFS 2017:1 = 2017. *Riksantikvarieämbetets föreskrifter och allmänna råd om uppdragsarkeologi*. Kulturrådets författningssamling KRFS 2017:1. Stockholm. Hyperlänk: https://www.kulturradet.se/globalassets/start/om-oss/sa-arbetar-kulturradet/sa-styrs-vi/forfattningssamling/forfattningssamling-dokument/forfattningssamling/riksantikvarieambetet/krfs_2017_1_web.pdf

KRFS 2007:2 = 2007. *Riksantikvarieämbetets föreskrifter och allmänna råd avseende verkställigheten av 2 kap. 10–13 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.* Kulturrådets författningssamling KRFS 2007:2. Stockholm. Hyperlänk: https://www.kulturradet.se/globalassets/start/om-oss/sa-arbetar-kulturradet/sa-styrs-vi/forfattningssamling/forfattningssamling-dokument/forfattningssamling/riksantikvarieambetet/krfs07_2.pdf

Kritz, Anders. 2010. *Kriterier för bedömning av kvalitet i uppdragsarkeologin*. Rapport över ett FoU-projekt, Riksantikvarieämbetet, Stockholm. Hyperlänk: <http://samla.raa.se/xmlui/bitstream/handle/raa/151/9789172095632.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Prop. 2009/10:3 = 2009. *Tid för kultur*. Regeringens proposition 2009/10:3. Stockholm. Hyperlänk: <https://www.regeringen.se/contentassets/5afd813ffae94dae91e9db0f8725c3b6/tid-for-kultur-prop.-2009103>

SOU 2005:80 = 2005. *Uppdragsarkeologi i tiden. Betänkande av Uppdragsarkeologiutredningen*. Statens Offentliga Utredningar SOU 2005:80, Stockholm. Hyperlänk: <https://www.regeringen.se/49bb98/contentassets/4f0e76792d98479eac694ffd71879534/uppdraagsarkeologi-i-tiden>

Verkställighetsföreskrifter för uppdraagsarkeologi = 2012. *Verkställighetsföreskrifter för uppdraagsarkeologi. Återrapporering av regeringsuppdrag*. Rapport från Riksantikvarieämbetet, Stockholm.

Vägledning (2016) = 2016. *Vägledning för tillämpning av kulturmiljölagen: Uppdragsarkeologi. Samråd och tillståndsprövning inför arbetsföretag*. Riksantikvarieämbetet, Stockholm. Hyperlänk: <http://raa.diva-portal.org/smash/get/diva2:1234886/FULLTEXT01.pdf>

Vägledning (2012) = 2012. *Vägledning för tillämpning av Kulturminneslagen: Uppdragsarkeologi (2 kap, 10-13 §§)*. Riksantikvarieämbetet, Varia 2012:30, Stockholm. Hyperlänk: http://samla.raa.se/xmlui/bitstream/handle/raa/88/varia2012_30.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Wilson, Lars. 2005. "Länsstyrelsen har det yttersta ansvaret...". I: *Arkeologi – Splittring eller mångfald?* Riksantikvarieämbetet, Kulturmiljöavdelningen, Stockholm: 61-66. Hyperlänk: https://www.raa.se/publicerat/arkeologi_splittring_eller_mangfald.pdf

5.1. Personlig kommunikation

Edenmo, Roger. Länsantikvarie, Länsstyrelsen i Uppsala län. Epost, 2020-03-10 och 2020-06-05.

Helminen, Mikko. Enhetschef, Ålands landskapsregering. Epost, 2019-10-11.

Herklint, Mars. Länsantikvarie, Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Epost, 2020-06-03.

Häggström, Leif. Antikvarie, Kulturmiljö Halland. Epost, 2020-06-03.

Nesse-Aarrestad, Ivar. Seniorrådgiver, Riksantikvaren. Epost 2019-10-01.

5.2. Websidor, hyperlänkar

Arkæologiske Strategier, Slots- og Kulturstyrelsen: <https://slks.dk/arkaeologisk-strategier/>

KMR, Kulturmiljöregistret, Applikationen Fornsök (datauttag 2020-05-28): <https://app.raa.se/open/fornsok/>

6. Bilagor

Följande underlagsmaterial har använts i förstudien. Bilaga 1: Studerade vetenskapliga program från arkeologiska undersökare. Bilaga 2: Studerade arkeologiska handlingsprogram från länsstyrelserna. Bilaga 3: Intervjufrågor från Skype-intervjuer med länsstyrelserna i Västernorrlands län och Uppsala län. Bilaga 4: Projektbeskrivning för förstudien.

6.1. Bilaga 1 – Vetenskapliga program, arkeologiska undersökare

Åjtte:

2014. *Det samiska kulturlandskapet. Program för att bevara, bruka och utveckla samiska kulturlandskap 2015–2020*. Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum, Duoddaris nr 28. Hyperlänk: <http://www.ajtte.com/wp-content/uploads/2009/05/Det-samiska-kulturlandskapet.pdf>

Bohusläns museum:

Axelsson, S. & von Arbin, S. (red.) 2005. *Program för arkeologisk kunskapsutveckling*. Bohusläns museum Rapport 2004:36. Hyperlänk: https://www.bohuslans-museum.se/wp-content/uploads/2016/11/BM_Rapport_2004-36.pdf

Jönköpings läns museum:

Cassel, K. (red.) 2005. *Arkeologiskt program för Jönköpings läns museum*. Jönköpings läns museum.

Kulturen:

Larsson, S. 2001. *Vetenskapligt program för arkeologiska undersökningar, forskning och förmedling vid Kulturen*. Kulturen, Lund, Enheten för kulturhistoria och kulturmiljö, Arkeologiska rapporter från Lund, Nr 27.

Kulturmiljö Halland/Hallands läns museer:

Carlie, A. 1999. *Vetenskaplig verksamhetsplan för Hallands läns museers arkeologiska uppdragsverksamhet 2000-2003*. Hallands läns museer, Uppdragsverksamheten, Halmstad.

Landskapsarkeologerna:

Klang, L., Windelhed, B. & Berg Nilsson, L. 2013. *Landskapsarkeologernas forskningsprogram*. Landskapsarkeologerna. Hyperlänk: <http://www.landskapsarkeologerna.se/wp-content/uploads/Landskapsarkeologernas-forskningsprogram-v-1-0.pdf>

Länsmuseet Gävleborg:

Eriksson, K., Persson, M. & Ulfhielm, B. 2008. *Arkeologisk forskningshistorik över Gävleborgs län 2007*. Rapport Länsmuseet Gävleborg 2008:05. Hyperlänk: <http://lansmuseetgavleborg.se/Content/76911/xlmrapport2008-05.pdf>

Länsmuseet Västernorrland:

Spång, L. G. 2008. *Forskningsprogram för arkeologi vid Murberget Länsmuseet Västernorrland*. Murberget Länsmuseet Västernorrland, Rapport 2008:32.

<https://docplayer.se/39098242-Forskningsprogram-for-arkeologi-vid-murberget-lansmuseet-vasternorrland.html>

Malmö Kulturmiljö:

Rudebeck, E., Ödman, C., Samuelsson, B-Å. & Högberg, A. (red.) 2001. *Vetenskapligt program för Malmö Kulturmiljö. Den arkeologiska verksamheten*. Malmö Kulturmiljö.

Regionmuseet i Skåne (Regionmuseet Kristianstad):

Arkeologiskt forskningsprogram 1999-2003. Regionmuseet i Skåne, Rapport 1999:30. <https://www.yumpu.com/sv/document/read/47905722/arkeologiskt-forskningsprogram-far-regionmuseet-i-skane>

Riksantikvarieämbetet UV Bergslagen:

1999. *Vetenskapligt program för UV Bergslagen 2000 till 2002*. Riksantikvarieämbetet Avdelningen för arkeologiska undersökningar, Rapport UV Bergslagen 1999:13.

Riksantikvarieämbetet UV Mitt och UV Uppsala:

1997. *Vetenskapligt program för UV Mitt och UV Uppsala 1997-1999. En arbetshandling*. Riksantikvarieämbetet Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Mitt.

Riksantikvarieämbetet UV Syd:

Hansson, T. (red.) 1999. *Vetenskapligt program för UV-Syd 1999-2002*. Riksantikvarieämbetet Avdelningen för arkeologiska undersökningar, Rapport UV-Syd 1999:35.

Riksantikvarieämbetet UV Väst:

Lönn, M., Schaller Åhrberg, E. & Ångeby, G. 2000. *Arkeologiska vägval. Vetenskaplig verksamhetsplan för UV Väst 2000*. Riksantikvarieämbetet Avdelningen för arkeologiska undersökningar, VVPL UV Väst 2000.

Riksantikvarieämbetet UV Öst:

Ericsson, A. 2000. *Vetenskaplig verksamhetsplan för UV Öst. Arkeologiskt program 2000-2002*. Riksantikvarieämbetet Avdelningen för arkeologiska undersökningar, Rapport UV Öst 2000:21.

Rio Kulturkooperativ:

von der Luft, M. & Magnusson, M. (red.) 2011. *Handlingsplan 2011*. Rio Kulturkooperativ. Hyperlänk: <http://riokultur.se/wp-content/uploads/2013/01/RioHandlingsplan2011.pdf>

Rio Kulturlandskapet:

2016. *Arkeologiskt kunskapsuppbyggnadsprogram 2016*. Kulturlandskapet rapporter 2016:6. Hyperlänk: <http://www.kulturland.se/wp-content/uploads/2016/10/Handlingsplanen-161012-low.pdf>

Smålands museum:

Skoglund, P. & Hansson, M. (red.) 2006. *Inlandsarkeologi. Vetenskapligt program för uppdragsarkeologin vid Smålands museum*. Smålands museum Rapport 2006:23.

Societas Archaeologica Upsaliensis, SAU:

2011. *SAU Vetenskapligt program April 2011*. SAU. Hyperlänk: <http://www.sau.se/wp-content/uploads/2016/04/vetenskapliga-programmet-2011.pdf>

Statens historiska museer, SHM:

2016. *Fou-program för Statens historiska museer 2016–2019*. Statens historiska museer samt Arkeologiska uppdragsverksamheten. Hyperlänk: https://shm.se/wp-content/uploads/2016/04/FoU-program_SHMM_2016.pdf

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM):

Lihammer, A. (red.) 2009. *Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen. Vetenskapligt program. 2009*. Kulturmiljövård Mälardalen Skrifter 1. Hyperlänk: <https://www.kmmd.se/PageFiles/812/Vetenskapligt%20program%20med%20omslag.pdf>

Stockholms stadsmuseum:

Törngren, K. (red.) 2004. *Vetenskapligt program för den arkeologiska verksamheten vid Stockholms stadsmuseum*. Stockholms Stadsmuseum, Kulturmiljövårdningen. Hyperlänk: http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/archives/5004-Dokument-och-publikationer/Publikationer/Arkeologiska%20rapporter/SSMB_0020433_01.pdf.info#c=%2Ffotoweb%2Farchives%2F5004-Dokument-och-publikationer%2F%3F961%3DArkeologiska%2520rapporter%26962%3D2004

Sörmlands museum:

Cassel, K., Gustafsson, P., Norberg, L. Petterson, B. & Svensson, I. 2004. *Vetenskapligt program Södermanlands län*. Sörmlands museums arkeologi, Arkeologiska meddelanden 2004:02. Hyperlänk: https://www.sormlandsmuseum.se/global-assets/ny-pdf-lista-rapporter/arkeologi/nykoping/2004/2004_02.pdf

6.2. Bilaga 2 – Arkeologiska handlingsprogram från länsstyrelser

Gävleborgs län:

[2014] *Handlingsprogram för uppdragsarkeologi i Gävleborgs län 2014–2019*. Länsstyrelsen Gävleborg, Samhällsplanering och kulturmiljö. Hyperlänk: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiXnay-x9bpA-hVGwqYKHRl6DmUQFjAAegQIAxAB&url=http%3A%2F%2Fh24-files.s3.amazonaws.com%2F188496%2F647626-3aYJP.pdf&usg=AOvVaw09YbPJWji330_FQ2XJqBag

Skåne län:

Manus. *Handlingsprogram för uppdragsarkeologi i Skåne län. Del 1. Idébasen*. Länsstyrelsen Skåne.

Larsson, S. 2015. *Bytomtsarkeologiska undersökningar i Skåne. En förstudie*. Länsstyrelsen Skåne, Enheten för kulturmiljö, Rapport 2015:26. Hyperlänk: https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2e0f9f621636c8440271d5e0/1527833561978/väs431_Bytomtsarkeologiska_undersokningar_v2.pdf

Knarrström, A. 2017. *Lägenhetsbebyggelser cirka 1650–1850 i antikvarisk praxis i Skåne. I. En förstudie*. Länsstyrelsen Skåne, Enheten för kulturmiljö, Rapport 2017:19. Hyperlänk: https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2e0f9f621636c8440271d5d5/1527833277844/väs431_Lagenhetsbebyggelser_I_forstudie.pdf

Knarrström, A. 2017. *Lägenhetsbebyggelser cirka 1650–1850 i antikvarisk praxis i Skåne. II. Fördjupad studie*. Länsstyrelsen Skåne, Enheten för kulturmiljö, Rapport 2017:20. Hyperlänk: [https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2e0f9f621636c8440271d5d8/1527833362002/Väs431_Lagenhetsbebyggelser_II_fordjupning%20\(003\).pdf](https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2e0f9f621636c8440271d5d8/1527833362002/Väs431_Lagenhetsbebyggelser_II_fordjupning%20(003).pdf)

Stockholms län:

Olausson, M. 2012. *Arkeologiskt program för Stockholms län*. Länsstyrelsen Stockholms län, Rapport 2012:2.

Se även: Malmlöf, M. (red.) 2013. *Förmedlingens möjligheter. Några framtidsperspektiv på uppdragsarkeologi*. Länsstyrelsen i Stockholms län Rapport 2013:5. Hyperlänk: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:610851/FULLTEXT01.pdf>

Södermanlands län:

Hallgren, F. m.fl. 2013. *Regionalt kulturmiljöprogram. Del 7 – Kunskapsunderlag för arkeologiskt handlingsprogram*. Länsstyrelsen Södermanlands län. Hyperlänk: <https://docplayer.se/42139715-Regionalt-kulturmiljo-program-del-7-kunskapsunderlag-for-arkeologiskt-handlingsprogram.html>

Uppsala län:

Skyllberg, E. 2013. *Uppdragsarkeologins målgrupper – en utvärdering av publik arkeologisk verksamhet och av hur de arkeologiska resultaten tas om hand i samhällsplanering och i skolan*. Länsstyrelsen Uppsala län, Länsstyrelsens meddelandeserie 2013:04. Hyperlänk: <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.14e585681665e51b751546f/1539600079472/2013-04%20Uppdragsarkeologins%20målgrupper.pdf>

Edenmo, R. 2014. *Stenålder i Uppsala län – uppdragsarkeologisk kunskapsöversikt 2013*. Länsstyrelsen Uppsala län, Länsstyrelsens meddelandeserie 2014:05. Hyperlänk: <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.7ab1493f1677d97be13c006/1545064504020/2014-05%20Stenålder%20i%20Uppsala%20län%20-%20uppdragsarkeologisk%20kunskapsöversikt%202013.pdf>

Fors, T. 2014. *Brons- och järnålder i Uppsala län – uppdragsarkeologisk kunskapsöversikt 2013*. Länsstyrelsen Uppsala län, Länsstyrelsens meddelandeserie 2014:06. Hyperlänk: <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.7ab1493f1677d97be13c007/1545064504153/2014-06%20Brons%20och%20järnålder%20i%20Uppsala%20län%20-%20uppdragsarkeologisk%20kunskapsöversikt%202013.pdf>

Hållans Stenholm, A-M. 2014. *Medeltid i Uppsala län – uppdragsarkeologisk kunskapsöversikt 2013*. Länsstyrelsen Uppsala län, Länsstyrelsens meddelandeserie 2014:07. Hyperlänk: <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.14e585681665e51b75150cf/1539593007317/2014-07%20Medeltid%20i%20Uppsala%20län%20-%20uppdragsarkeologisk%20kunskapsöversikt%202013.pdf>

Cassel, K. 2014. *Uppdrag historieskrivning – en analys av arkeologiska resultats påverkan på historieskrivningen*. Länsstyrelsen Uppsala län, Länsstyrelsens meddelandeserie 2014:08. Hyperlänk: <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.7ab1493f1677d97be13c008/1545064504207/2014-08%20Uppdrag%20historieskrivning%20-%20en%20analys%20av%20arkeologiska%20resultats%20påverkan%20på%20historieskrivningen.pdf>

Åkerlund, A. 2014. *Handlingsprogram för uppdragsarkeologi – syfte och inriktning för arkeologi i Uppsala län*. Länsstyrelsen Uppsala län, Länsstyrelsens meddelandeserie 2014:12. Hyperlänk: <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.7ab1493f1677d97be13bff8/1545064013402/2014-12%20Handlingsprogram%20för%20uppdragsarkeologi.pdf>

Västerbottens län:

Karlsson, N. 2014. *Arkeologiskt handlingsprogram för Västerbottens län*. Länsstyrelsen Västerbotten, Meddelande 9, 2014. Hyperlänk: <https://docplayer.se/31081032-Arkeologiskt-handlingsprogram-for-vasterbottens-lan.html>

Västernorrlands län:

Persson, P. 2017. *Handlingsprogram för uppdragsarkeologin i Västernorrland 2018-2022. En strategi för att uppnå den goda vetenskapliga kvaliteten*. Länsstyrelsen Västernorrland, Publikation nr 2017:19. Hyperlänk: <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4df86bcd164893b7cd94183c/1535724035061/Handlingsprogram%20för%20uppdragsarkeologin%202018-2022.pdf>

Persson, P. 2018. *Forntid i Västernorrlands län. En historik över arkeologiska undersökningar under drygt 330 år*. Västernorrlands museum, Länsstyrelsen Västernorrland. Hyperlänk: <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.7a5fa68e170c024b3283698/1583953426492/Forntid%20i%20Västernorrland%202018.pdf>

6.3. Bilaga 3 – Intervjufrågor för intervjuer med länsstyrelser

Öppna intervjuer har hållits med Länsstyrelsen i Västernorrlands län (2019-11-18), antikvarie Peter Persson, samt med Länsstyrelsen i Uppsala län (2019-12-09), antikvarie Tina Fors och länsantikvarie Roger Edenmo. Intervjuerna har hållits över Skype och har tagit omkring en timme vardera. Intervjuerna har utgått från semi-strukturerade frågor och har fokuserat på en egen utvärdering av användningen av handlingsprogram för uppdragsarkeologin.

Intervjufrågorna koncentrerade sig på erfarenheter av arbetet med att upprätta ett handlingsprogram samt hur den har kommit att användas i länsstyrelsens handläggning av uppdragsarkeologiska ärenden.

- Hur togs programmet fram?
- Hur skrevs programmet, egen eller extern personal
- Hur finansierades programmet?
- Hur används programmet i handläggningen?
- Hur är det tänkt att programmet ska uppdateras?

6.4. Bilaga 4 – Projektbeskrivning för förstudien Uppdragsarkeologiskt handlingsprogram

Bakgrund / problembeskrivning

Riksantikvarieämbetet framhåller i *Vägledning för tillämpning av KML* (2012-03-26) att det är angeläget att den kunskap som finns om fornlämningar är sammanställd på ett sådant sätt att den kan användas som stöd för länsstyrelsens handläggning. Länsstyrelsen bör därför verka för att det finns aktuella kunskapsunderlag som rör fornlämningar. För detta ändamål kan ett *handlingsprogram* behövas som anger hur den arkeologiska uppdragsverksamheten ska komma länet (regionen) till nytta. Syftet med ett sådant program är att lyfta fram strategiska kunskapsbehov och svara på frågan Vad vill vi med arkeologin i länet (regionen)? Ett handlingsprogram för uppdragsarkeologi kan vara ett värdefullt stöd för länsstyrelsens beställning av uppdragsarkeologiska undersökningar och vid formuleringen av inriktning för arkeologiska undersökningar samt för identifieringen av en undersöknings målgrupper. Arbetet med handlingsprogrammen syftar också till att förbättra samverkan mellan uppdragsarkeologins aktörer och intressenter och att bredda uppdragsarkeologins samverkansfält.

Syfte och målsättning

Förstudien syftar till att ringa in hur ett arkeologiskt handlingsprogram för Västra Götaland bör se ut. Målsättningen är en plan för genomförande av ett sådant program.

Förväntade effekter

Ett arkeologiskt handlingsprogram är instrumentellt för att följa upp och utvärdera den uppdragsarkeologi som bedrivits i länet (regionen) i förhållande till det övergripande syftet med uppdragsarkeologin.

Fornlämningarnas betydelse i samhället tydliggörs av den kunskapsstillväxt som genereras av arkeologiska undersökningar och de upplevelser och reflektioner hos människor som fornlämningsmiljöer och arkeologiska undersökningar på olika sätt ger upphov till. I dag är uppdragsarkeologin en av de största källorna till ny arkeologisk kunskap och kommunikation av denna kunskap. Centralt i arbetet med att utvärdera verksamheten är att det övergripande syftet med uppdragsarkeologin hålls levande och kan utvecklas.

Uppdragsarkeologin är samtidigt en del av den nationella kulturpolitiken och omfattas av de syften och mål som samhället genom riksdag och regering ställt upp för denna.

Genomförande / metoder

Förstudien genomförs genom utvärdering av motsvarande kunskaps- och handlingsprogram från andra länsstyrelser, arkeologiska undersökare samt även internationellt. Arbetet utförs av en antikvarie som förbereder och sammanställer, men stäms kontinuerligt av med samtliga handläggare inom VÄS 431.

Tid- / aktivitetsplan

Förstudien utförs på 20% av heltid av en antikvarie på Funktionen för kulturmiljöprövning under perioden september till och med december 2019. De aktiviteter som planeras är inläsning, intervjuer med länsstyrelser och arkeologiska undersökare (skype eller telefon), enklare workshops/seminarier (skype eller fysiska möten), samt sammanställning i en enkel pm-rapport.

Projektorganisation

Projektledare är Niklas Ytterberg, antikvarie, kulturmiljöenheten. Deltagare i seminarieform är samtliga handläggare inom VÄS 431 på kulturmiljöenheten. Enhetschef Mats Herklint utgör en naturlig kontaktyta mot den regionala KMV-gruppen, vilket bedöms viktigt då liknande frågeställningar kring kunskapssammanställning inom kulturmiljövården diskuteras där.

Information / resultatspridning

Resultatet av förstudien kommer att presenteras i en enkel pm-rapport. Resultatet förväntas leda till att ett uppdragsarkeologiskt handlingsprogram tas fram i ett senare skede.

Uppföljning

Projektet kommer fortlöpande att stämmas av med enhetschef Mats Herklint, kulturmiljöenheten, samt med alla handläggare inom VÄS 431 på samma enhet.

Länsstyrelsen
Västra Götaland